

گردش علمی دانش آموزان مقدماتی اهواز

بامداد روز جمعه ۱۶ بهمن ماه دانش آموزان دانشسرای مقدماتی بمعیت آقای علی آکبر مهران رئیس معارف ایالتی و دبیران دانشسرا سوار قطار راه آهن شده و در ساعت ۱۱ بایستگاه شوش رسیدند - از ایستگاه مزبور تا شوش قریب ۵ کیلومتر مسافت میباشد - آبادی شوش مختصر و دارای بازاری کوچک است ، در بادی نظر دو بنا جلب توجه بیننده را مینماید:

اول قلعه بزرگی که فرانسویان بنام قلعه De morgān در بالای تپه ای مشرف با طرف ساخته اند - دوم قبر دانیال.

قبر دانیال - مقبره مزبور دارای دو حیاط است که نخستین کوچک و ثانی بزرگتر میباشد - صحن ثانوی در اطراف (از سه جهت) دارای اطاقهایی است که برای اقامت زائران اختصاص داده شده - مدخل مقبره در ضلع مقابل مربع مستطیل صحن حیاط واقع است و دارای صحنه کوچکی است که چراغ فلزی در بالای آن آویزانست - بعد از گذشتن از صحنه مزبور ضریح دانیال در وسط دالان که گردا گرد آنرا فرا گرفته بنظر میرسد - ضریح مزبور از برج ساخته شده و گلوله های برنجی را بسبک معمول بقاع ایران بیکدیگر متصل ساخته اند .

در قسمت فوقانی ضریح از چهار طرف روی چوب اشعاری پارسی حک شده است که ماده تاریخی ندارد - بطوریکه مدیر حفريات شوش اظهار داشت ساختمان بنای فعلی و گنبد آن چندین کهن نمیشد و حتی وجود گوردانیال که پیغمبر بنی اسرائیل در محل کنونی مشکوک است ولی از روی روایات مذهبی حدس زده میشود که قبر وی در همین حدود بوده و گویا عمر خلیفه ثانی در سال ۶۸۰ میلادی دستور داد که جسد دانیال را در نزدیکی رود شاهرور (یا شاهوار) که از کنار

شوش میگذرد و درازمنه باستان بمران این ناحیه کمکی بزرگ کرده مدفون سازند - تاریخ ساختمان کنونی را در حدود قرن پانزدهم میلادی (نهم هجری) تخمین زده اند.

قبر دانیال دارای گنبدیست که برپام مقبره افراشته شده - گنبد مزبور در پائین بشکل کثیر الاضلاع منتظم شش ضلعی است که هر ضلع آن بطول شش قدم میباشد - در روی این کثیر الاضلاع که بمنزله پایه گنبد است دایره ای برآورده اند و روی آن بنا بشکل مخروط ساخته شده منتهی بجای آنکه مخروط حقیقی نمایش داده شود ، از روی دایره مزبور تا نوک مخروط ۲۶ دایره بریده اند که فاصله بین هر دو دایره سطوحی بشکل مربع مستطیل بریده اند و چون آفتاب بگنبد تابد سایه و روشن های بسیار زیبایی تشکیل میدهد ،

این بنا از آهک ساخته شده است - در بالای نوک مخروط گنبد دو کره فلزی روی یکدیگر نصب شده و کره فوقانی نیز دارای نوک تیزی است . در قسمت جلو بام (که از گل ساخته شده) روبروی درب ورود حیات دو مناره در طرفین و جلو گنبد فوق از کاشی سبز برآورده اند که ارتفاع هر یک از ۳۵ متر تجاوز مینماید .

منظره جانب خلفی گنبد دانیال بواسطه وجود رودخانه و سبزی و خرمی درخشان بسی جالب توجه میباشد .

قلعه De Morgan - این قلعه بر روی تپه بسیار مرتفع قرار دارد - شکل آن مانند قلاع نظامی است یعنی از چهار طرف چهار برج دارد که هر دو برج مقابل یکسانست یعنی برجهای شمال شرقی و جنوب شرقی استوانه ای شکل و برجهای شمال غربی و جنوب غربی مکعب مستطیل میباشد .

برای صعود بقلعه از معبریکه ببالای تپه میرود باید عبور کرد سپس از ضلع غربی قلعه باید گذشت و ضلع شمالی آنرا نیز طی نمود - در وسط ضلع شرقی دربی دارد - پس از ورود دالانی مدور بنظر میرسد از آنجا وارد حیاطی آجر فرش

میشوند - در قسمت جنوبی این حیاط اصطبل قرار دارد و قسمت شمال آن دارای پله‌کان برای صعود بام داراست - در سمت غربی اطاقهای متعددیست که از آن جمله سه اطاق برای نگهداری آثار عتیقه ای که در قلعه باقیمانده تخصیص داده شده است . آقای دمکنم مدیر حفريات شوش (R. De Mecquenem) و آقای میخالون Michalon معمارفرانسوی و آقای محسن مقدم و خانم مقدم بازرسان وزارت معارف باستقبال شتافته مارا از پله‌کان ضلع شمالی قلعه بیالای بامی آجر فرش هدایت کردند این بام نیز دارای پله‌کائی مدور است که بام ثانوی منتهی میشود که در قسمت جنوبی کنگره هائی بشکل مکعب مستطیل دارد و از مشرق بمغرب دارای راهرو باریکی است که از آن نیز گذشته بام سومی (آخرین بام) میرسیم - بام اخیر نیز از اطراف دارای کنگره هائی بشکل مکعب مستطیل میباشد - در اینجا آقای دمکنم شروع به تشریح تمدنهای باستان شوش نمود که خلاصه آن ذیلا ثبت میشود - سال و مه اتمام قلعه مزبور بسال ۱۹۱۱ میلادی است .

ادوار مختلفه تمدنهای شوش - مهمترین قسمت های شوش سه تپه میباشد بنام آکروپول Acropole - آپادانا Apadana - قصر داربوش Ville Royale - باید دانست که در اطراف تپه هائی دیگر نیز موجود است که مهمترین آنها شهر صنعتگران (هنرپیشگان) Ville des artisans میباشد .

آکروپول همانجائی است که اکنون قلعه فرانسویان روی آن بنا شده . آپادانا بمعنی تالار است درینجا پایه ستونهای سنگی چندیست که متعلق بستونهای بوده است (که جنس ستونهای از بین رفته معلوم نیست از چوب یا آجر و غیره بوده) و ستونهای مزبور سرستونهای بشکل دوگاو یا دوگاو میش داشته اند - آثار کف اطاقهای آپادانا روی زمین هنوز مشهور هستند . در تپه های مجاور کاشیهای شبیه بشیر و تیر انداز پیدا شده است .

قصر سلطنتی محل اقامت زمستان پادشاهان هخامنشی بوده که پس از گذراندن فصل سرما تابستان را در تخت جمشید یا همدان (اکباتان) بسر میبردند .

تمدنهای شوش بطور کلی در آسیای غربی (از نظر عتیقه شناسی از هندوستان

تا آسیای صغیر را آسیای غربی مینامند شهرهای جدید روی خرابه های شهر های کهن ساخته شده است بخصوص شوش که بواسطه وجود دو رود خانه (شاهور = شاهوار = Chaour) و کرخه بیش از دیگر شهر های آسیای غربی استعداد شهر شدن را داشته بعکس در مصر مشهور شده که پس از انهدام شهری ، شهر جدید را جایی دیگر میساختند .

بنا بر آنچه گفته شد اکنون ۱۶ طبقه که معرف ۱۶ شهر است (یعنی آثار ۱۶ تمدن میباشد) در شوش روی یکدیگر بنا شده و تمام این طبقات در زیر و اطراف قلعه De Morgan قرار دارد ، کهن سالترین قسمت زیر آکروپل متعلق به ۳۵۰۰ ق . م است که مربوط بتمدن شوش اول است تپه های اطراف شوش مصنوعی است یعنی بدست بشر رویهم ساخته و انباشته شده و آثار تمدن شوش اول در همین تپه ها موجود است .

پس از شوش اول تمدن دیگر است موسوم به (اوروک چهارم = Ourouk 4) و پس از این تمدن . تمدن شوش دوم (در حدود ۳۰۰۰ ق . م) بوجود آمد سپس تمدن سومر قدیم جلوه گر شد (این تمدن را در تاریخ بنام تمدن کلدیه مشهور کرده اند ولی باید دانست که کلدیه ابلی از سومر بوده اند که من باب اطلاق جزء بکل تمدن سومر را تمدن کلدیه گفته اند چنانچه ایران را بنام پارس Perse خوانده اند) سپس تمدن آکاد (از ۲۵۰۰ تا ۲۳۰۰ ق . م) برچود آمد و بعد ها دو تمدن اخیر مخلوط و مرکب شدند و تمدنی بنام سلسله سوم Aur بوجود آمد (اور در بین النهرین است ولی چون تمدن مزبور بر تمدن بین النهرین منطبق است بدین اسم نامیده شده) پس دوره عصر اول بابل پیش میآید که حمورابی بزرگترین پادشاه آنست و قدیمترین قوانین دنیا که در دست است از او باقیمانده که اکنون در موزه لوور مضبوطست سپس دوره کاسیت (مللی که در لرستان فعلی مسکن داشتند در حدود ۱۵۰۰ سال ق . م

بابل را تصرف کردند و ۶۰۰ سال سلطنت کردند (ظهور نمود. ازین پس تمدن در بین‌النهرین شروع بشنزل کرد.

باید دانت که در شوش آناری پیدا شده که دال بر ذوق صنعتی شوشیان باستان است. یکی از پادشاهان شوش موسوم به (اوتاشکال) در حدود ۱۵۰۰ سال ق. م در شوش سلطنت کرده و آناری از خود باقی گذاشته - درین عصر از صنایع فلزی برنج کاری (Bronze) ترقی کرد یکی از مجسمه‌های معروف متعلق بملکه (ناییر آزو) از برنج ساخته شده که اکنون در موزه لوور است.

دیگر از پادشاهان نامبردار (ناخونده) است که حفاران مشکو کند آیا. این پادشاه پیش و با بعد از ناییر آزو بوده - ناخونده خانوادهٔ معظمی تشکیل داد - پس به تمدن آسوری میرسیم - پادشاهان آسوری سلسله کاسیت‌ها را بیرون کردند و شهرهای بین‌النهرین را خراب و منهدم ساختند و مجسمه‌های بزرگ را با خود بردند -

پسر کوچک ناخونده مذکور در فوق موسوم به (کویتر ناخونده) و پس از او (شیل خاک) سلطنت کرده‌اند ایشان معاقدی در حدود (۱۲۰۰ سال ق. م) ساخته‌اند و دو عمارت از آن عهد پیدا شده که برابر یکی از آنها انباری برای جمع‌گندم و نان ساخته بودند و مجسمه‌ای نیز از این عصر کشف شده است درختی در برابر بنائی ساخته شده بود که گوسفندان و کبوترها را قربان میکردند.

ناخونده جنگهای بزرگی کرده بود و خود بطرف کرکوک و اربل شتافته.

پادشاهان عیلام تا بوشهر هم رفته بودند، نام قدیم بوشهر (Liyan) بوه چند پادشاه بعد از او سلطنت کرده‌اند.

پس ازین عصر تمدن آشور پیش می‌آید - سارگن Sargon از پادشاهان این سلسله بوده - همه پادشاهان آشور عادت داشتند که سفرهائی بعیلام میکردند و فتوحاتی مینمودند و حتی بمصر هم رفته بودند و بارها بشوش نزدیک شدند ولی نتوانستند آنرا تسخیر نمایند فقط آسوربانی پال تمام شوش ۶۴۰ ق. م را تسخیر

و غارت کرد و خاکستر پادشاهان گذشته را بیاد فنا داد و مجسمه های بزرگ را باخود حمل نمود.

ازین پس تا مدتی دراز شوش ترقی نکرد - بعد ها (بنوکدضر دوم) بشوش آمد و آثاری از خود بیادگار گذاشت ویر او موشوم به (آمیل مردوک) نیز ابنیه ای ساخته است . ازین پس شوش در تحت سلطنت بابلیها بود تا ظهور کوروش مؤسس سلسله هخامنشی .

ما خبری صحیح نداریم ازینکه کوروش ، پادشاه هخامنشی بشوش آمده یا نه - فقط میدانیم که پادشاه میلام پیش کوروش رفته است بغلت آنکه از اوضاع داخلی شوش ناراضی بود .

انزان (حدود بختیاری و لرستان) بعد از آسوربانی پال متعلق بخانواده پادشاهان هخامنشی شد - این خانواده انزانی بودند .

انزانیهای باستان (مدتها پیش از هخامنشیان) زبانی داشتند که بتورانی (ترکی) شباهت بیشتری دارد ؛ از زمان هخامنشی وسلوکی و ساسانی وقرون اسلامی تا قرن یازدهم مسیحی (پنجم هجری) آثار و ابنیه در شوش باقیمانده - سکه های اسلامی پیدا شده است - از قرن یازدهم تا قرن پانزدهم میلادی فقط اشیاء و آثاری پیدا شده است ولی منازلی ازین قرون کشف نشده .

بعد از آل بویه شوش و اهواز و چندیشاپور (در ۲۵ فرسنگی دزفول) خراب شده است .

فلزات - کهنه ترین فلز مکشوف مس (۳۵۰۰ ق. م) و سرب نیز متعلق به ۳۰۰۰ ق. م پیدا شده است .

ساکنان قدیم شوش قلع را بامس مخلوط کردند و اولین برنز را بوجود آوردند - طلائیز متعلق به ۳۲۰۰ سال ق. م بدست آمده یعنی نقره مخلوط باطلا (بطور طبیعی) را بالای نوکها و تیر ها نصب میکردند - بعد ها طلا را از نقره جدا ساختند .

آینه های مسین متعلق به ۲۵۰۰ سال ق. م کشف شده که دارای نوکی از مس و نقره میباشد. آینه های مزبور را برنک سبز ملون کرده بودند. آثار **مکشوفه** آثار باقیمانده در قلعه را در سه اطاق گذاشته اند برای تماشای آنها دانش آموزان را سه دسته تقسیم کردند که هر یک در یکی از اطاقها بتماشای آثار پرداخته و ضمناً آقایان دمکنم و مقدم و خانم مقدم بتشریح آثار مشغول بودند و پس از اتمام بازدید يك اطاق باطاق دیگر می شتافتند.

در ضمن آجر فرش قلعه سنگهایی چند مشهود بود. سنگهای مزبور متعلق به مجسمه ها و ستونهای عهد هخامنشی و سلوکی بوده و روی بعضی از آنها نوشته هائی بخط یونانی (از عهد سلوکی) باقی بود.

آثارى که در سه اطاق فوق الذکر رؤیت شده از این قرار است:
نمونه ظروف شکسته بسیار که بعضی را برنک سیاه ملون کرده بودند (که رنگ آن ها اکنون از بین رفته) قلاب سنگهایی بشکل گلوله های دو مخروطی منتهی بقطر ثر که بجای تیر استعمال میکردند - این آثار متعلق بههود بسیار قدیم این ناحیه است.

آثارى از شوش اول ملاحظه شد. کوزه هائی کوچک از آثار نوین سلسله لور و کوزه هائی از عهد ساسانی باقی بود. آثارى نیز از زمان اورتاشکال پیدا شده بود که روی آن ها را با خط میخی نگاشته بودند کوزه بزرگی از دوره عیلام باقی مانده بود که متعلق به ۱۲۰۰ سال ق. م بود. قبوری برای مردم قدیم از گل پخته ساخته بودند که میت را در آن گذاشته دفن میکردند. قبر کودکان با مردان اختلاف داشته نمونه هر دو نوع موجود بود. گور مردان تقریباً شکل کره سرباز را دارد که جسد را بحال زانو خمیده در آن می نشاندند پهلوى قبور مزبور و در خارج گور کوزه ای کوچک که در آنها خرما و نخود میریختند مینهادند و باز کوزه هائی دیگر

بکار میبردند مثلاً در یکدست کوزه مسین کوچک نزدیک دهان میگذاشتند (بعلامت خوردن) و سپس کاسه در دست دیگر میگذاشتند (برای شستشو)
قبری از زمان ساسانیان بشکل حوضچه کوچک و دراز موجود بود که یکطرف آن گشاد و طرف دیگر باریک بود،

نمونه های مصور و رنگشده نیز از ۳۲۰۰ سال ق. م. مکشوف شد - ظروفی
برای ریزش آب باران متعلق بسلسله اور موجود بوده

بسیاری از عروسکهای کودکان از گل پخته متعلق بعیلام وجود داشت و
بیکر هائی چند Bustes نیز از همان عهد دیده شد - عروسکهای دیگری از عهد
بابل دوم و اور سوم و حمورابی و میزی کوچک برای بچه ها از گل پخته ساخته
شده بود از اور سوم و گلوله صدا دار از گل پخته که در داخل آن سنگی کوچک
نهاده بودند که بهنگام چرخاندن صدا میکرد - گاوی از گل پخته برای کودکان
و گوش ماهی (صدف) بزرگی برای چراغ مصرف شده بود

جمعیه هائی از عهد بابل جدید باقی بود - یکی از کاسه های جمعیه
بیش از دو برابر دیگر جمعیه ها بود که طول اسکلت صاحب آنرا به ۲ متر
بالغ میدانستند .

ظروف فلزی متعلق به ۲۶۰۰ سال ق. م. دیده شد تکه های سنک پایه
عمارت که از کالکر ساخته بودند و شاخ گاوی بزرگ متعلق بعمارت داریوش مشهود شد .

متصدی دانشسرای مقدماتی اهواز:

محمد . مهین